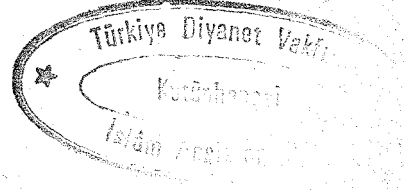

1

Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Yayınları 1—6

İ s t a n b u l

Yüksek İslâm Enstitüsü Dergisi

Revue de l'Institut des Hautes Etudes Islamiques

YIL I

SAYI I

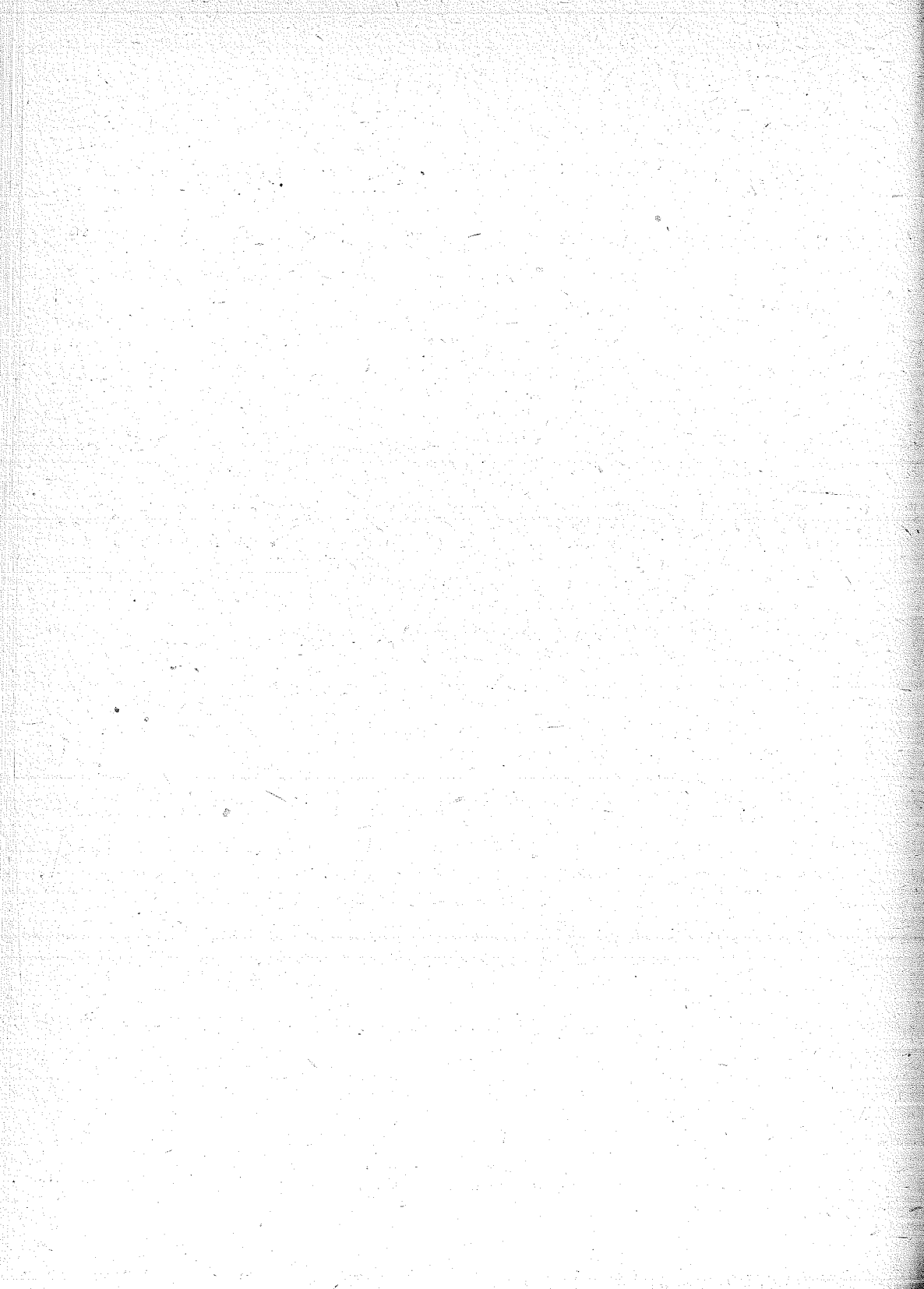
İSTANBUL YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ YAYINLARI: 4

Doç. Dr. Halid Kemal Elbir

İSLÂM HUKUKUNDA GABİN

OSMAN YALÇIN MATBAASI

Divanyolu Caddesi Ersoy Han, İstanbul, 1962

A. — Umumî olarak :

I. İslâm dini, insanlar arasında istismar ve iktisadî müsavatsızlık hallerini en fazla önlemeye gayret etmiş dinlerden biridir. Nitekim, birçok müellifler, İslâm'da sosyal adaletten bahsetmektedirler¹. Hakikaten, islâmiyetin bu muvazene temin edici, müsavatçı temayülü, mevzuumuz olan «gabin» meselesinde hususî bir kuvvetle kendini göstermektedir. Gerek doğrudan doğruya *gabin* mefhumuna bahşedilen mâna, gerek *riba* mefhumuna tanıyan şumullü mahiyet bu mümeyyiz vasfı açıklayan delillerden telâkki edilmek lâzım gelir.

II. Gabin, alış verişte veya reyî'de² aldanmak veya aldatmak, yani değerinden aşağı yahut yukarı almak veya vermektir. Fark az olursa *gabn-ı yesir*, çok olursa *gabn-ı fahiş* denir.

Bilmen şunları demektedir³ : «(Gabin) lügatte hud'a, aldatmak, bir şeyin mikdarını eksiltmek mânasındadır. İstılâhta, iki kısma ayrılır. Biri «*gabn-ı fahiş*» tir ki, uruzda yirmide bir, hayvanatta onda bir, akarda beşte bir, dirhemde kırkta bir veya daha ziyade aldanmaktır. (...) Diğeri, «*gabn-ı yesir*» dir ki, *gabn-ı fahişteki* derecelerden noksan bir miktarda aldanmaktır».

Santillanada *gabinin* şöyle bir tarifine rastlanıyor : «Maliki mezhebine göre, *gabin*, bir şeyin, örf ve âdetin müsamaha ettiğinden daha fazlaya iktisabı veya daha azına temlikidir»⁴.

III. İslâm hukukunda, *gabin* yüzünden nehyolunan bey'ler için muhtelif vecihler düşünülebilir :

1 — Makud un aleyhi tayinde cehalet,

- 2 — Akdi tayinde cehalet,
- 3 — Semen in vafında cehalet,
- 4 — Mebiin vafında cehalet,
- 5 — Mebiin mikdarında cehalet,
- 6 — Vadeli olanlarda, vadede cehalet,
- 7 — Mebiin mevcudiyetinde cehalet,
- 8 — Teslime muktedir olmamak hususunda cehalet,
- 9 — Mebiin selâmetine, yani bekasına ait cehalet.

İşte bütün bu hallerde, sebebi «ğarar» olan bir gabin vardır ve men edilmektedir.

Ulema, bu nevi bey'leri nehiy bakımından iki kısma ayırarak mütalea etmişlerdir :

a) Şeri'de nehyi mantukunbih olan bey'ler, yani Ayet ve Hadiste nehyileri hususunda sarahat bulunanlar : Bunların çoğunda mezhepler müttefiktir ;

b) Şeri'de nehyi meskütünnanih olan bey'ler : Bunların çoğunda mezhepler ihtilâf halindedir.

Kendisine fahiş gabin tahakkuk eden akitlerde, akdin fesh olunup olunamayacağı da işaret edilen ihtilâflı meseleler arasındadır.

Mecelle, gabne müteallik hükümlerini vaz ederken, Hanefi Mezhebine istinad etmiştir. Biz de, bu yazımızda, Mecelle hükümleri zaviyesinden Hanefi Mezhebinin gabni kabul ediş tarzını tetkik edeceğiz.

B. — Mecellede Gabin :

I. Evvelki hukukumuzun borçlar hukuku sahasında teşrif kaynağı ve aynı zamanda islâm hukukunun, hiç değilse Hanefi Mezhebi noktaî nazarından bir müdevvenat halinde tecellisi olan «Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye» yi, biz, ölü bir hukuk kaynağı, sırf tarihî bir kıymet arzeden bir müdevvenat olarak görmemekteyiz. Bir yandan, birçok islâm memleketlerinde el'an mer'i ol-

duğu gibi, Türk hukukunda da, hiç değilse, kendine has vasıfları bulunan bir hukukî tefekkür halinde halâ tesir icra etmektedir. Nitekim, mevzuumuzda, mahkeme içtihadının bir kısmında, Borçlar Kanununun 21 inci maddesinde tanzim edilen gabin hükmü «aldatma» unsurunu aramadığı halde, Mecellenin tesiri altında kalınarak bu unsur aranmıştır.

Mecelleyi sırf Türk hukukuna inhisar ettirmek te, bu müdevvenatın İslâm âleminde yarattığı tepki ve tesir sahasını inkâr etmek olur. Mecelle, şüphe yok ki, bir türk eseridir. Fakat tıpkı Alman ve Fransız Medenî kanunlarında olduğu gibi, yabancı bir çok memleketlerde tatbik edilmiş ve edilmektedir. Binaenaleyh, Mecelleyi, bir milli hukuk sistemi olarak değil, fakat, temelini islâmdan alan, beynelmilel bir sistem olarak kabul etmek zarureti vardır.

II. Mecelle, gabin müessesesini bey'aktinde tanzim etmektedir.

İki türlü gabin tanınmaktadır :

- 1) Gabin-ı fahiş ;
- 2) Gabin-ı yesir .

1. — *Gabn-ı fahiş* için fukaha, her ne kadar ziyadelik ve azlık nisbi ise de, bir had tayin etmişlerdir. Mecelle m. 165'e göre: gabin-ı fahiş, *uruzda* nısıf üşür (1/20) miktarı veya daha ziyade aldanmak, *hayvanatta* üşür miktarı (1/10) veya daha ziyade aldanmak, *akarda* humus (1/15) veya daha ziyade aldanmaktır.

2. — Gabin-ı fahişin derecesi malûm olunca, o dereceden az olan, *gabn-ı yesir*' dir. Yani m. 165 te gösterilen raddelere varmayan gabindir.

Gabn-ı fahiş ile gabin-ı yesir arasındaki yalnız nisbetler bakımından değil, fakat hüküm bakımından da fark mevcuttur : Gabin-i yesir tağrir, yani hile ile birlikte olsa bile hıyarı gabin ve tağrir kabul edilmez ⁵.

III. Görülüyor ki, m. 165 gabin-ı fahiş mefhumunu, yalnız bazı cins mallara hasretmekte ve malların cinsine göre de nisbeti derecelendirmektedir.

1. — Maddenin saydığı «hayvan» ve «akar» açık ise de «uruz» tâbiri biraz tereddüdü muciptir. M. 131 e göre arzin cemi olan «uruz», nakit⁶ hayvanat ve mekilat⁷ ve mevzunat⁸ dışında kalan, meselâ kumaş ve ona benzer mallardır.

Buna rağmen şarihler, m. 165 te mevcut «uruz» mefhumunda mekilat ve mevzunatı da dahil, yani hayvanatın dışında kalan sair ölçülür ve tartılır malları da mezcut telâkki etmektedirler⁹.

Malların cinsine göre gabin miktarının muhtelif olmasının sebebini, bu malları mevzu yapan muamelelerin az veya çok miktarda icra edilmesi teşkil eder. Nakitte, muamele pek çok, hayvandan maada uruz'da çok, buna mukabil akarda az ve hayvanlarda mutavassıttır¹⁰.

2. — Maddede gösterilen adetlere nisbet edilecek olan şey malın hakikî kıymetidir¹¹. Meselâ, hakikî kıymeti 100 kuruş olan uruzdan bir malın bey'inde, 100 kuruşun 1/20 olan 5 kuruş miktarı veya daha ziyade aldanmak, keza hakikî değeri 100 kuruş olan bir hayvan bey'inde 100 kuruşun 1/10 i olan 10 kuruş veya daha ziyade aldanmak veya hakikî kıymeti 1000 kuruş olan bir akarın bey'inde 1000 kuruşun 1/5 i olan 200 kuruş veya ondan daha ziyade aldanmak gabn-ı fahiştir¹¹. Nisbet bu mikdarlardan az olursa yesirdir.

3. — Müşteri mağbun olduğu gibi, bâyi dahi mağbun olabilir. Bu nokta Mecelle'yi Roma hukukunun ve Fransız hukukunun sırf bayii himaye eden kaidesinden ayırıp, aynı zamanda Mecelle'nin bu hukuk nizamları karşısında daha müsavatçı bir karakter taşıdığını açıkça gösteren hususlardan birini teşkil eder.

Hatta, hem müşteri, hem bayiin aynı zamanda gabin ve tagrir sebebile akti feshedebilecekleri tasavvur edilebilir. Meselâ, bâyi bir arsa ile bir hanesini «safkai vahide ile» fakat her birine ayrı ayrı semen tesmiye ederek sâtarken, arsa hakkında bâyi müşteriyi ve hane hakkında müşteri bayii aldatmış olsa ve gabn-ı fahiş bulunsa her biri mağbun olduğu cihetten bey'i feshedilebilir.¹²

IV. Mecelle m. 356 ya göre, bey'de *bilâtagrir* gabn-i fahiş bulunsa, mağbun olan kimse, gerek bayi ve gerek müşteri olsun bey'i feshedemez.

Demek oluyor ki, gabin sebebile bey'i feshedebilmek için *objektif* olarak m. 165 te gösterilen nisbetlerin aşılmış olması kâfi gelmemekte, ayrıca *sübjektif* bir unsurun, bu nisbetsizliğin *tagrir* (hile) neticesinde vücut bulması aranmaktadır.

Nitekim bir kimse, malını hakiki kıymetinden fahiş bir noksanla, fakat *hileye maruz kalmadan* birisine satsa nadim olup, değerinden eksikçe sattım diye, hile olmadan bey'i feshedemez. «Hatta bir kimse, bir kuruşluk malını bin kuruşa satsa olur»¹³. Aynı mülâhaza müşteri için de ileri sürülebilir. Meselâ, bir kimse evini diğer kimseye bilâ *tagrir*, yani «hanem 50.000 kuruş eder al» dememiş iken 50.000 kuruşa satarsa, o kimse aldandım diye bey'i feshedemez. Müşteri mezkûr haneyi ahara satıp bir miktar zarar ettiği takdirde, zararı bana tazmin et diye satıcısını cebredemez¹⁴.

V. Yalnız Mecelle, hile olmadan dahi bazı malların bey'inde sırf gabn-ı fahişin bulunmasını, muamelenin sakatlanması için kâfi görmüştür: *Maliyetin mal-ı vakıf ve beytülmel*, bilâ *tagrir* dahi, gabn-ı fahişle satılırsa, akit batıl olur. *Mal-ı mecnun* ve *mal-ı matuh* dahi mal-ı yetim hükmündedir.

Meselâ, veli veya vasi, sabinin veya terekenin akar veya uruzunu gabn-ı fahiş ile satsa, bu akit batıl olur. Bülüğa eriştikten sonra sabi icazet verse dahi caiz olmaz. Hatta ikinci vasi, evvelki vasinin mal-ı yetimi gabn-ı fahişle sattığını ileri sürerek isbat etse ve bu talebi kabul edilse, bey'iptal olunur. Hatta müşteri, akit anındaki kıymetin, verdiği semen kadar olduğu hususunda beyyine ikame etse dahi, gabin beyyinesi tercih olunur¹⁵.

Gabn-ı fahiş ile yapılan bu bey bazı fukahaya göre fasit, bazı ülemaya göre batıldır. Mecelle butlanı benimsemiştir.

Veli veya vasinin sabi için değerinden fahiş ziyade ile mal satın almaları sabi hakkında sahih değildir, fakat veli veya vasi hakkında sahihtir: Mal kendi mülkieri olur, zira bir kimsenin başkası için satın alması, o şahıs için nafiz olmadığı takdirde vekile nafiz ve lâzım olur¹⁶.

VI. Bey'aktinin taraflarından bir diğerini aldatıp ta bey'de gabn-ı fahiş bulunduğu takdirde, bunun hükmü, mağbunun bey'i feshedebilmesidir (m. 357).

Mağbunun bu hakkına *hıyar-ı gabin ve tağrir* denilir.

Meselâ bayi, « şu mal şu kadar kuruş eder, al » deyip müşteriye tağrir ve müşteri de bayiin bu sözüne kanarak o malı o kadar kuruşa satın aldıktan sonra, mezkûr bey'de gabin-ı fahiş olduğu ortaya çıkar ve bayiin müşteriye kandırdığı beyyine ile yahut bayiin ikrarı veya yeminden nükûlü ile sabit olursa, müşteri tağrir ve gabne istinaden bey'i feshedebilir¹⁷. Keza, müşteri bayie « bu mal ancak şu kadar eder, ziyade değeri yoktur » diyerek bayi aldatır ve bayi de müşterinin bu sözüne aldanırsa, o malı sattıktan sonra, bey'i gabin ve tağrire müsteniden feshedebilir¹⁸.

Fakat meselâ bir kimse, şu malın değeri 1000 kuruştur, fi-lân adam dahi 1000 kuruş vermişti diye diğer kimseye sattıktan sonra o malın değeri fi-hakika 1000 kuruş ise ve bahsedilen adamın 1000 kuruş vermediği meydana çıksa, satışa yalan katıldı diye bey feshedilemez¹⁹.

VII. Mecelle m. 358 hükmünce, gabin-ı fahiş ile mağbun olan kimsenin vefatında, tağrir davası varisine intikal etmez.

Gabn-ı fahişle mağbun ve aldatılmış olan, ister bayi, ister müşteri olsun, gabin ve tağrir davasını açmadan vefat etse artık mirasçuları bu davayı açamazlar «Çünkü hukuku mücerrede mevrus olmaz»²⁰.

Fakat aldatan vefat etse, mağbun, aldatan (garr) mirasçularına dava ikame edip bey'i feshedebilir²¹.

VIII. Mecelle m. 359 ve 360, tağrir olunan müşterinin hangi hallerde fesih hakkı kalmıyacağı hâdiselerini derpiş etmektedirler. Bu hallerin adedi altıdır :

1. — Bey'ide gabin-i fahiş olduğuna muttâlî olduktan sonra mebidde temellükün levazimatından olan bir vech ile tasarruf ederse, bu tasarruf gabne rıza olduğundan artık fesih hakkı kalmaz. Meselâ tağrir olunan müşteri, bey'ide gabin-ı fahiş olduğuna muttâlî olduktan sonra, mebidde satışa arz eder yahut ahara icar ederse artık fesih hakkı kalmaz. Emanet, muhafaza etmek, temellükün levazimatından sayılmaz²².

2. — İbra, fesih hakkını iskat eder. Meselâ, bey'aktinin taraflarından birisi diğerini tağrir ve gabn-ı fahiş davasından ibra ettiği taktirde artık tağrir ve gabn-ı fahiş davasında bulunamaz.

3. — Mebi telef veya istihlâk edilmişse,

4. — Mebi ahara bey' edilmişse,

5. — Mebi vakf-ı sahih ile vakfolunmuşsa,

6. — Mebide «ziyade - i - muttasıla - i - gayrı mütevellide» hasıl olmuşsa bu fesih hakkı düşmektedir ²³.

Nitekim Mecelle m. 360 a göre, tağrir ve gabn-ı fahişe satın alınan mebi'in küllisi telef olsa veya istihlâk edilse, yani müşteri gabna muttali olmadan istihlâk veya bilâ şart il hıyar ahara bey ve teslim veya vakf-ı sahihle vakfeylense, yahut, mebi müşteride iken, mebide bir ayıp zuhur etse, mebi arsa ise üzerine bina inşa edilmek gibi bir keyfiyet hudus etse, mağbun olan kimsenin tağrirden dolayı bey'i feshe veya noksan semeni ahza selâhiyeti kalmaz ²⁴.

Fakat mağbun olan müşteri, misli bulunan mebiin bazısında tasarruf ve onu istihlâk etse ve bundan sonra tağrir ve gabn-ı fahişe muttali olsa, hıyar-ı gabin ve tağriri sakit olamaz, mebiin elinde kalanını aynen ve telef olanın mislini bâyi'e iade ederek semenin tamamını istirdat eder.

Kıyemî mebiin bazısında tasarruf veya istihlâk veya yok etmek hâdiseleri vuku bulduktan sonra müşteri gabin ve tağrire muttali olduğu takdirde, mebi parçalanmasında zarar olan bir vahdet arzetmediği taktirde, müşteri airta kalanını red edebilir ²⁵.

IX. Aşağıdaki muamelelerde tağrir ve gabin sebebiyle bey, fesholunamaz :

1. — Ecnebi bir kimse, mütebayıandan birini aldattığı takdirde, mağbun olan için hakkı hıyar yoktur.

2. — Bir akar satın alınırken, satıcı aldatılarak gabni fahişe duçar olmuşsa, şeffi çıkıp ta mezkûr akarı zabtettiği takdirde, beyiin artık hıyarı tağrir ve gabni olamaz, zira satıcıyı şeffi aldatmış değildir, belki müşteri aldatmıştır.

3. — Bey'de tağrir olmadığı halde, alıcı satıcıya «bu malda

ziyan ederim» deyince bayi, «sat ziyan edersen benim üzerimde olsun» demiş ve müşteri de satıp, ziyan etmişse, bayi'e birşey lâzım gelmez ²⁶.

X. 1. — *Mecelle m. 1127 mucibince*, gerek birriza olsun, gerek kazaen olsun, *taksim'in âdilâne* olması, yani herkesin hisseleri, mal-ı müşterekte olan istihkaklarına göre tâdil olunarak, kıymet bakımından fahiş bir noksan arzetmemelidir ²⁷.

Taksimde, galat (hata) ve gabin davası iki nevidir :

a) Biri, hisselerin *kıymetlendirilmesinde* hata (galat) bulunduğu iddiası,

b) Diğeri de taksim neticesinde düşen *mikdar*'da hata bulunduğu iddiasını muhtevindir.

a) Birinci, yani *kıymette hata* (takvimde galat) davası da iki kısma ayrılabilir :

aa) Kıymet takdirinde gabn-ı yesir bulunduğu iddiasıdır ki bu son halde, taksim rızaen veya kazaen olsun, iddia kabul edilemez, zira gabn-ı yesir, tayin edilen nisbetlerin dúnunda olduğu için ona itibar edilmez.

bb) Buna mukabil, taraflardan biri, *takvimde gabn-ı fahiş olduğunu iddia ederse* ve taksim de kazaen yapılmışsa dava sahihtir, zira Kadının tasarrufları adaletle mukayyet olduğundan adalet bulunmadığı açık olan kazaî taksim bâtil olur. Rızaî taksim halinde, gabn-ı fahiş davasının mesmu olup olmayacağı tereddütlere vesile teşkil etmişse de, m. 1127 de kazaî taksim ile rızaî taksimin aynı kaidelere tâbi olacakları kanaatine varılmaktadır ²⁸. Binaenaleyh, taksim ister rızaî, ister kazaî olsun gabn-ı fahiş davası istima olunur.

Bütün bu kaideler, maksumun leh olanlar, yani taksim kendi lehlerine yapılanlar müşterek maldan istifai hak eylediklerini ikrar eylemedikleri takdirde kabili tatbiktir. Fakat maksumu ileh olanlar kâmilen ve tamamen istifai hak eylediklerini ikrar ettikten sonra gabn-ı fahiş davası ikame ederlerse ikrarları ile bu dava arasında tenakuz olacağından, gabin davaları istima olunamaz.

b) Taksimle düşen *hissenin mikdarında* hata davasına gelince bu da iki nevidir :

aa) Bir nevi, mütenaziinin (taksim edilen şeyin) tehalüfünü mucip olur. Meselâ, 100 koyun iki kişi arasında müşterek ise ve şerikler koyunları taksim ettikten sonra, biri şerikine «Koyunlardan 55 başı hataen (galaten) sen aldın, 45 başı ben aldım, yani ellibeş tane olacak iken bana zarar oldu, bu sebeple taksimi feshediyorum» şeklinde bir iddiada bulunur, şeriki de «koyunları, *fiatlarının, tehalüfüne göre*, 45 i senin 55 i benim olmak üzere taksim etmiştik» der ve taraflardan hiç birinin de bu hususta bir «bürhanı» (delili) olmasa, tehalüf sebeble kısmet fesholunur.

bb) İkinci nevide, miktarda fark taksimden sonra ortaya çıkmıştır. Meselâ müddei, «koyunları biz müsavaten taksim ettikten sonra sen benim nasibimden gaspen beş koyun aldın» deyip, müddea aleyh'te «biz koyunları 55 i benim 45 i senin olmak üzere taksim ettik, gasben koyun almadım» dese ve her ikisinin de beyyinesi olmasa, kavil müddealeyhindir, zira bu surette müddei gasp iddia edip müddealeyh inkâr etmektedir. Fakat ikrar ederse ikrar ile tenakuz mürtefi olarak dava mesmu ve müddeinin iddiası sabit olur.

2. — Mecelle m. 1160 a göre²⁹, taksimde gabn-ı fahiş olduğu tebeyün eder ise, taksim, ister kazaî ister rızaî olsun, fesh olunarak tekrar adalete uygun bir surette taksim yapılır.

Şerikler ikiden fazla bulunuyorsa ve gabn-ı fahiş te beyyine ile veya müddealeyhlerin ikrarlarile veya yeminden nükülle-riyle sabit olursa, taksim, *bütün şerikler hakkında fesholunur*.

Fakat gabn-i fahiş şeriklerden yalnız birinin ikrar veya yemininden nükülüyle sabit olursa, taksim *yalnız bu şerik ile davacı arasında feshedilir*.

NOTLAR

1 *David Santillana*, *Istituzioni di diritto musulmane malichita con riguardo anche al sistema sciafiita*, cilt II, Roma 1938, s. 62 ve not 265 : Son bir kitap için: *Seyyid Kutub*, *İslâm'da sosyal adalet* (tr. Y. Tunagur — Dr. M. A. Mansur) İst. 1962.

2 «Reyi» (ray') (es. H.). Nema, galle mânalarıdır. Otu, suyu çok olan yere «arz-ı meria» denir. Riy ve ria' kelimeleri ise yüksek yer mânasıdır. (Türk Hukuk Lûgati, s. 285).

3 *Ömer Nasuhi Bilmen*, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, cilt V, İst. 1952, s. 12.

4 *Santillana*, a g e, c. II, s. 46.

5 *Ali Haydar*, *Min dürerülhükkâm Şerhi Mecelletül ahkâm Şerhül kavaidül külliye*, 3. bası, İst. 1330, c. I, s. 248.

6 Naktin tarifi için bk. m. 130.

7 Yanı ölçülen şeyler, m. 133.

8 Yanı tartılan şeyler, m. 134.

9 *Atıf*, *Mecelle Ahkâmı Adliye Şerhi ve Kavaidikülliyeyi fikhienin izahı*, İst. 1339, s. 31, *Ali Haydar*, a g e, c. I. s. 247 — Keza Ahmet Cevdet Paşa'nın da aynı kanaatte olduğuna dair Bk. *D. Nicolaidis*, *Code Civil Ottoman*, Constantinople 1881, c. I, s. 43 ve 44 teki not.

10 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 247.

11 *Atıf*, a g e, s. 30.

11 a *Atıf*, a g e, s. 30 v. d.

12 *Ali Haydar*, a g e, c. I. s. 590 v. d.

13 *Ali Haydar*, a g e c. I. s. 588. Burada, «Bir lüber tanesi, 100 şilinglik bir borç için kâfi bir (consideration) teşkil edebilir» diyen İngiliz hukuk vezizesini hatırlamamak imkânsızdır.

14 *Ali Haydar*, a g e, c. I. s. 588.

15 *Ali Haydar*, a g e, c. I. s. 588.

16 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 589.

17 *Atıf*, a g e, s. 147.

18 Krş. B. K. 21.

19 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 589.

20 *Atıf*, a g e, s. 148, *Ali Haydar*, a g e, c. I. s. 91.

- 21 *Atıf*, a g e, s. 148.
- 22 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 591 v. d.
- 23 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 591 v. d.
- 24 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 592.
- 25 *Ali Haydar*, a g e, c. I, s. 592 v. d.
- 26 *Ali Haydar*, a g e c. I, s. 590.
- 27 *Atıf*, Mecellei Ahkâmı Adliye Şerhi, Kitabü Şirket, İst. 1328, s. 49-50.
- 28 *Atıf*, a g e, s. 49 v. d.
- 29 *Atıf*, a g e, s. 72.